

Seminární práce

Voršilská pedagogika

Michaela Jungová

1. Úvod

Zakladatelkou voršilské pedagogiky byla svatá Anděla Merici, která založila řád svaté Voršily. Dnes tento řád nalezneme na mnoha místech ve světě a také v České republice. Většina voršilek se věnovala, či se stále věnuje učitelství. Během svého vysokoškolského studia jsem byla nějakou dobu ubytovaná na voršilském penzionátě a měla jsem tak možnost sestry voršilky lépe poznat. V mé práci se seznámíme s voršilskou pedagogikou a podíváme se na její použití v praxi.

2. Co je to voršilská pedagogika?

Voršilská pedagogika stojí na třech pilířích:

- vztah k Bohu
- vztah k žákům
- vztah s ostatními učiteli [1]

Ve voršilské pedagogice práce s druhým člověkem vždy začíná od následujících postojů:

- Úcty a důvěry
- Bezpodmínečného přijetí
- Naslouchání a dialogu
- Laskavosti
- Individuálního přístupu
- Úsilí o celkový rozvoj osobnosti
- Starostlivosti
- Kladení nároků
- Osobního příkladu
- Vlídnosti a porozumění [2]

Projevy voršilské pedagogiky:

- dává přednost pedagogice povzbuzování
- schopnost řešit konflikty pozitivním způsobem
- učitelství jako zdroj radosti pro učitele i jeho žáky
- otevřenost pro nutná přizpůsobení potřebám času a prostředí
- kladen důraz na kvalitu vztahů
- přijímá mladého člověka takového, jaký je
- trpělivé doprovázení během celého vývoje žáka
- výchova ke svobodě
- podpora vzájemné úcty a důvěry
- učitel se snaží být příkladem
- sebereflexe učitele
- důležitost pracovat na rozvoji celého člověka
- učí žáky vážit si sami sebe a druhých lidí
- pomáhá žákovi uvědomovat si vlastní možnosti a věřit jim
- pomáhá žákům objevit, že práce může být předmětem radosti
- důležitost vzájemné pomoci a dobrého porozumění
- učitel oceňuje výsledky žáka
- vychovává žáka ke smyslu pro zodpovědnost
- vytváří podmínky pro trávení volného času, které umožní odhalit skryté talenty a přispějí k vytvoření přátelských vztahů
- snaha učitele porozumět světu, ve kterém žijí žáci
- pomáhá žákům, aby si uvědomili hodnoty, které utváří jejich život
- pomáhá žákům hledat smysl jejich života
- připravuje žáky na soužití s různými kulturami a vychází při tom ze společné zásady pro všechny: úcta k důstojnosti člověka [3]

Celkově můžeme tuto pedagogiku shrnout do **sedmi zásad chování učitele**, které sestavil

J. Homplewicz:

Zásada pravdy

Jedná se o důvěryhodnost vychovatele. Učitel by měl v tom, co dělá a říká vždy usilovat o pravdivost a to nejen ve škole, ale i ve vlastním životě.

Zásada dobra pro žáka

Učitel by měl dbát na všestranný rozvoj žáka. Uvědomovat si zájmy žáka a mít představu o tom, jaký přínos by pro žáka měla mít jeho výuka.

Zásada příkladu učitele

Názor, že hodnoty, ideály, přesvědčení, postoje a dovednosti, které má učitel se mohou stát pro žáky normami a hodnotami.

Zásada pedagogické projekce

Klade důraz na to, aby se učitel podíval na daný problém očima žáka.

Zásada emociální vazby s žákem

Která se skládá z vytvoření a udržování osobního kontaktu s žákem.

Zásada úcty k osobnosti žáka

Respektování a hodnocení jeho jedinečné osobnosti, která vyžaduje úctu.

Zásada profesionality učitele

Učitel by měl rozumět tomu, co učí a měl by umět vysvětlit učivo žákům. [4]

3. Vlastní názor

V této části budu formulovat svůj vlastní názor k dané problematice. Budu uvádět příklady situací z mého studia na gymnáziu a rozvedu jejich možnosti řešení s uplatňováním zásad voršilské pedagogiky (tuto možnost označím (+)) a bez uplatňování těchto zásad (tuto možnost označím (-)). Zda byla v konkrétním případě tato zásada uplatněna či nikoli, nebudu uvádět. U jedné zásady uvedu zkušenost z mé pedagogické praxe.

Zásada pravdy

Každý učitel by měl umět přiznat chybu. Pokud to však není zvyklý dělat v běžném životě, tak mu to o to hůř půjde ve škole.

Příklad:

Učitel opakovaně přichází pozdě (o 5-10 min) na svou výuku.

Žáci si všimnou, jak opatrně nahlíží do třídy a zdá se, že zkoumá, zda je to ta správná třída. Po vstupu do třídy učitel řekne žákům:

(+) „Omlouvám se, že opět přicházím později. Učím hodně tříd a zatím si ještě nepamatuji, kdy mám být ve které třídě a přestávky jsou moc krátké na to, abych stihl dojít do kabinetu podívat se na rozvrh. Začnu si brát rozvrh s sebou do výuky, aby se to už neopakovalo.“

(-) „Kvůli vám chodím na hodinu vždy později, abyste měli čas si zopakovat látku.“

(+) Učitel přiznává svojí chybu a sděluje žákům důvod svého pozdního příchodu. Trochu riskuje, že si žáci budou dělat legraci z toho, že neví, v jaké má být třídě. Na druhou stranu, když by to zapíral, tak by ještě umocnil pravděpodobnost, že tuto situaci budou žáci probírat, protože důvod stejně tuší. Dále učitel slibuje, že se pokusí zařídit, aby se tato chyba neopakovala. Žáky tato reakce vede k větší důvěryhodnosti tohoto učitele. Zároveň jim ukazuje, že ani oni se nemusí bát říci skutečný důvod, když se jim něco nepovede.

(-) Učitel se snaží zbavit se své zodpovědnosti tím způsobem, že ji hodí na žáky. Svou chybu ospravedlňuje tím, že ji zabalí do skutku, který dělá pro žáky. Tato reakce vede žáky k nedůvěře v to, co učitel říká. Zároveň jim tím ukazuje špatný příklad, jak v podobných situacích jednat.

Zásada dobra pro žáka

Je třeba, aby se žák všestranně rozvíjel. Uvědomoval si svůj žebříček hodnot a měl smysl pro zodpovědnost. Žák by se měl naučit se ve svém životě rozhodovat a umět říci svůj názor.

Příklad:

(+) (-) *Učitel se ptá žáků na jejich názor k probíranému tématu a vyvolává nejčastěji žáky, o kterých ví, že mají problém svůj názor vyjádřit.*

Tento příklad jsem označila (+) a (-), protože nelze jednoznačně rozhodnout, zda byla zásada dobra pro žáka dodržena či nikoli. Dobro pro žáka je velmi individuální záležitost.

(+) Žáci, kteří mají problém svůj názor vyjádřit, se opakovaným vyvoláváním tuto dovednost učí.

(-) Pokud vztahy ve třídě nefungují, tak žáky může toto časté vyvolávání příliš stresovat. Ostatní žáci si mohou této výjimky všimnout a může to být záminka pro zárodek šikany ve třídě.

Zásada příkladu učitele

Každý učitel je pro žáky vzorem ať už pozitivním nebo negativním. U těchto zásady bych se ráda zaměřila na vztahy s kolegy, vedením a se všemi dalšími zaměstnanci školy. Je důležité, aby tyto vztahy fungovaly. V případě, že v nich vznikne problém, tak je třeba snažit se ho vyřešit.

Příklad:

Učitel je naštvaný na svého kolegu. Problém, který mezi ním a jeho kolegou vznikl, nijak nesouvisí s jeho žáky. Reakce učitele:

(+) Učitel jde za kolegou, na kterého je naštvaný a řeší s ním důvod svého naštvání.

(-) Učitel jde za svými žáky a stěžuje si na svého kolegu.

(+) Učitel řeší svůj problém.

(-) Učitel neřeší svůj problém. Žáci se dělí na dva tábory, podle toho, kdo je na straně svého učitele a kdo není. Problém se roznáší po celé škole. Učitel dává žákům špatný příklad toho, jak řešit neshodu s druhým člověkem.

Zásada pedagogické projekce

Je důležité dívat se na problém různými pohledy. Uvědomovat si, co žák v dané chvíli prožívá. Zároveň je důležité klást na žáky odpovídající nároky.

Příklad:

Žáci se připravují na maturitu z českého jazyka. Během jejich čtyřletého studia se vystříдалo na pozici jejich učitele českého jazyka pět učitelů, z nich každý přikládal důležitost trochu něčemu jinému. Najednou učitel při opakování zjišťuje, že o látce, co je podle něj důležitá, žáci vůbec nemají přehled a říkají, že ji neprobírali. Reakce učitele:

(+) „Tohle je důležitá látka. Pokud to s vámi skutečně můj kolega neprobíral, tak je potřeba si ji dostudovat. Z časových důvodů to nemohu s vámi probírat znova, ale na internet vám k tomu dám materiály a příští týden si z toho napíšeme písemnou práci. K maturitě je třeba tuhle látku ovládat.“

(-) „Vaše třída je úplně hloupá! Tohle jste museli probírat. S takovými znalostmi nikdo z vás nemůže odmaturovat! Příští týden si z této látky napíšeme písemku.“

(+) Učitel vysvětluje žákům, že je třeba tuto látku umět. Bere na vědomí to, že říkají, že jim o této látce nikdo neříkal. Zároveň si hlídá dodržování svého časového plánu a tak jim poskytne materiály k samostudiu. Znalost látky si pak ověří písemnou prací.

(-) Učitel žákům vyčítá jejich neznalost a vyhrožuje jim. Okamžitě předpokládá, že mu žáci neříkají pravdu a vůbec nedává šanci možnosti, že pravdu říkají. Vytváří na žáky zbytečný tlak a ve třídě se tvoří atmosféra strachu. Žáci si musí k této látce sehnat materiály sami, ale vůbec netuší, které znalosti po nich budou vyžadovány.

Zásada emociální vazby s žákem

Žák by neměl být pro učitele jen číslem. Měl by ho znát jménem a tušit, co ho zajímá. Když učitel zná nějaký žákův zájem, tak ho může použít pro jeho motivaci.

Příklad:

Po mé praxi na gymnáziu jsem prosila žáky, aby mi napsali zpětné vazby. Uvedu sem část dvou z nich:

„Bylo milé, že jste se naučila některá naše jména, protože tím skončilo to, že jste jen zase někdo, kdo přišel, aby si na nás vyzkoušel, jak se učí, naučení jmen mi připadalo jako gesto toho, že se o nás zajímáte.“

„Lepší způsob vyvolávání než stylem: „Pikachu, volím si tebe!““ (Reakce na to, že jsem vyvolávala stylem, že jsem přišla k žákovi, dala jsem mu křidu a řekla jsem mu: „Ty pojď!“ Jména jsem používala jen někdy, protože jsem si všechna nepamatovala.)

Pro žáky bylo používání jejich jmen důležité, protože díky tomu vnímali, že se o ně učitel zajímá.

Zásada úcty k osobnosti žáka

Vážít si každého žáka pro něho samotného a ne pro jeho znalosti. Chválit žáky, kdykoli se k tomu naskytne dobrý důvod.

Příklad:

Žák A, který má téměř vždycky jedničky z písemných prací, dostal z písemné práce opět jedničku. Žák B, který má obvykle z písemných prací čtyřky, dostal z písemné práce překvapivě trojku. Reakce učitele:

(+) Učitel pochválí žáka A i žáka B. U žáka B ocení jeho zlepšení.

(-) Učitel pochválí žáka A. Zlepšení žáka B nijak nekomentuje.

(+) Učitel hodnotí všechny žáky.

(-) Učitel si všímá jen těch nejméně úspěšných žáků.

Zásada profesionality učitele

Učitel musí být dobrý odborník ve svém oboru a zároveň dobrý pedagog. Pokud jen rozumí tomu, co učí a neumí látku předat dál, tak nastává problém. Stejně tak vznikne problém, když učitel sice umí učit, ale neumí látku, kterou chce předat. Je třeba, aby se učitel stále vzdělával v předmětu, který učí a zároveň, aby si vždy uvědomoval, jaké znalosti mají žáci a na co navazuje. Důležité je také neztrácet trpělivost, když mají žáci dotazy, které učiteli přijdou triviální.

Příklad:

Žáci nepochopili příklad, co jim učitel vysvětloval. Jeden z žáků řekne učiteli, že tomu nerozumí. Reakce učitele:

(+) Učitel zjišťuje, kde se žák ztratil a snaží se příklad vysvětlit znova.

(-) Učitel řekne, že je to triviální příklad a že to musí všichni chápat.

(+) Učitel reaguje na to, že se mu žák ozval, že tomu nerozumí a tím to vysvětlí i ostatním žákům, kteří se neozvali.

(-) Žáci po této reakci mohou rezignovat na to, aby příště nepochopení příkladu dávali najevo.

4. Závěr

V mé práci jsme se seznámili s voršilskou pedagogikou. Blíže jsme se podívali na její projevy. Na příkladech z praxe jsme mohli všimnout, že principy voršilské pedagogiky často používají i učitelé, kteří o ní nikdy neslyšeli. Jedná se o pravidla, která mohou učiteli pomoci při jeho práci.

Například v tom, že se nebude dívat na žáky jen jako na nádoby do kterých je třeba nalít vědomosti a že se bude víc snažit všimat si věcí, které se povedly než jen těch, které se nepovedly.

U sester voršilek, které jsem mohla poznat, mě hodně oslovuje skutečnost, že učitelství vnímají jako krásný dar a ne jako otravnou povinnost. Myslím si, že tento postoj je základem pro každého dobrého učitele.

5. Seznam použitých pramenů

[1] SLEZÁKOVÁ, Dita. *Seminární práce: Voršilská pedagogika*. Praha.

[2] sestry Voršilky. *Příručka : Naslouchání svaté Anděle Merici*. Praha.

[3] NOVÁK, Martin. *Základní škola svaté Voršily v Praze, Školní ročenka 2012-2013*, Praha 2014.

[4] s. Grażyna Weronika DRYL OSU a ks. Wojciech MISZTAL. *Św. Aniela Merici i jej dzieło realizowane przez polskie Urszulanki Unii Rzymskiej*. Kraków: Naukowe, 2013. ISBN 987-83-7438-328-8.